

Иннокентий Михайлович Сосин

Кымырдаҕас үлэтигэр тахсыбата

Кымырдаҕас олус үлэһит. Кини хаһан даҕаны иллэн сылдыһыбат. Уйатын тула, бэйэтэ үчүгэйдик билэр ыырдарынан, оту-маһы быһыһынан элэгэлдьийэр. Уйатын диэки төннөрүгэр туох эмэ соһуулаах буолар. Суолугар түбэспит булумһуларын: хомурдуоһу, былахыны, үөн-көйүүр куукулатын, от-мас сиэмэтин ытыран, соһон аҕалаат да эмиэ төттөрү барар.

Биһиги олбуорбут таһынаабы ойуур саҕатыгар кымырдаҕас оргула, бугул курдук, үллэн олорор. Мин ардыгар иллэн буоллахпына, кинилэр сырыыларын кэтээн көрөөччүбүн. Сороһор кинилэр суолларыгар кумаары, аһынаны, сахсырҕаны өлөрөн быраҕабын. Онуоха түбэхэ түстэхтэринэ, уйаларыгар соспугунан бараллар. Кыайбатахтарына, ынырсан, хаһыа да буолан көмөлүүллэр.

Кымырдаҕас уопастыба туһатыгар үлэлиир, булумһутун доһотторуттан кистээн, соһотоһун сиэбэт. Хайаан даҕаны уйатыгар тирирдэр. Биирдэ мин ситэ өлө илик күүгэһи от быһыһыгар бырахпытым. Онуоха кымырдаҕастар тула өттүттэн тула үмүөрүһэ түстүлэр. Бастаан быһыта ытырбахтаатылар. Хамсаабат буолбутун кэннэ уйаларыгар соспугунан бардылар. Кини сөбүөҕэ баар—кымырдаҕас, төһө даҕаны ыраах сиригэн тэлэһийэ сылдыһытын иһин, уйата хайа диэки баарын, хайа диэки барыахтааһын билэр. Булдун хаһан баҕарар уйатын диэки соһор. Ыраханан көмөлөөтөхтөрүнэ төттөрү туора тардыһар кымырдаҕаһы көрбөккүн.

Кымырдаҕас тыаны буортулуур үөнү-көйүүрү бултуур буолан, киһиэхэ туһалаах. Айылҕаны чинчийээччилэр биир улахан уйа кымырдаҕас сайын устата үс мөлүйүөн, ардыгар онноһор элбэх буортулаах үөнү уонна кинилэр гусеницаларын, сымыыттарын хомуйар дииллэр.

Кымырдаҕас күн сырдыгын толору үлэлиир. Ол эрэри биирдэ дыкти буолла. Ойуурга сайын үгэнэ. Бултуохха, ас-үөл хомуйуохха саамай сөп. Күн чабылыччы тыгар. Сатаатар, оту-маһы хамсатар тыал суох. Ханан да былыт тахсар сибикитэ биллибэт. Уу чуумпу. Ол үрдүнэн күнүскү аһылыктан киэһэ биир да кымырдаҕас үлэтигэр тахсыбата. Бары уйаларыгар киирэн саһан хааллылар. Баҕар, кымырдаҕастар субу кэмнэ утуйар, сынньанар режимнээхтэрэ буолаарай? Суох, оннук буолуон сатамат. Урукку күннэргэ күн баччатыгар үлэ-хамнас үгэнэ буолара.

Кымырдаҕастар тоҕо иһидилэр? Туохтан бачча, таһырдыа тахсыбат буола, дьаахханнылар? Ити сотору быһаарыллыбыта. Толору үс чаас ааспатаҕа. Арҕааттан хара былыт халыйан тахсыбыта, этин эппитэ, чабылҕан чабыллыбыта. Ардах ыаҕастаах

уунан куппута. Кымырдаҕас ардах кэлэрин эрдэттэн билэр эбит. Ардахха сытыйымаары, кылаабынайа уйаларыгар ууну киллэримээри, ардах түһүөн быдан инниттэн уйаларыгар киирэллэр. Ол кэннэ киирэр-тахсар хайаҕастарын бүөлэнэллэр. Оччоҕо уйаларыгар ардах тэстибэт. Оттон арды туран сэллээтэбинэ, күн-дьыл көнүөх буоллабына, хайаҕастарын кэнгэтэн, ааннарын аһаллар уонна үлэлэрин-хамнастарын салҕаабытынан бараллар.